

Nr 158.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående befrielse för borgmästaren Oscar Dahlbäck m. fl. från viss dem i egenskap av magistratsledamöter ådömd ersättningsskyldighet till kronan m. m.; given Stockholms slott den 24 februari 1933.

Under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för denna dag vill Kungl. Maj:t härmed föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts
Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

Torsten Nothin.

Utdrag av protokollet över socialärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 24 februari 1933.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, statsråden UNDÉN, NOTHIN, SCHLYTER, WIGFORSS, VANNERSTRÖM, LEO, ENGBERG, EKMAN, SKÖLD.

Tillförordnade chefen för socialdepartementet, statsrådet Nothin, anmäler framställning av borgmästaren Oscar Dahlbäck, rådmannen John Ekdahl och borgmästaren Alvin Wirgin om befrielse från viss dem ådömd ersättningsskyldighet till kronan.

Därvid anför föredraganden:

Den ersättningsskyldighet, som avses med framställningen, har ådömts Dahlbäck, Ekdahl och Wirgin såsom ledamöter av magistraten i Jönköping på grund av det ansvar för uppördsväsendet i staden, som åvilat magistraten jäm-

Bihang till riksdagens protokoll 1933. 1 saml. Nr 158.

likt § 30 mom. 2 i uppbördsreglementet den 14 december 1917 och § 6 mom. 1 i förordningen samma dag angående indrivning och redovisning av böter.

Enligt arbetsordningen den 13 december 1872 för magistraten i Jönköping tillkom det borgmästaren »att hava närmaste tillsynen över redogörelsen för kronouppbörden». Den 5 oktober 1900 biföll Kungl. Maj:t av stadsfullmäktige i Jönköping gjord framställning om inrättande av en kronouppbörds-kassörstjänst i staden, vars innehavare enligt framställningen skulle fullgöra alla med kronouppbörden förenade eller på den grundade bestyr, som av magistraten föreskres.

Den 28 april 1923 upptäcktes det, att balans förelåg i de av kronouppbörds-kassören Sven Cedergren omhändertagna kronoräkenskaperna för staden. Härefter ställdes Cedergren vid rådhusrätten i Jönköping under åtal för det han sedan år 1917 tillgripit och förskingrat penningar, som han i kraft av sin tjänst mottagit, och för det han genom falska räkenskaper sökt dölja sina tillgrepp. För kronans räkning fordrades ersättning för vad Cedergren förskingrat. Genom utslag den 27 juni 1923 dömde rådhusrätten Cedergren till ansvar samt förpliktade honom att gottgöra kronan uppkommen brist med 84,020 kronor 93 öre ävensom att gälda ränta. Göta hovrätt, där kronan anförde besvär över rådhusrättens utslag, förpliktade Cedergren genom utslag den 20 oktober 1924, som vann laga kraft, att till kronan utgiva, utöver det av rådhusrätten utdömda beloppet jämte ränta, ytterligare 1,312 kronor 76 öre ävensom ränta.

I skrivelse den 25 juni 1926 anmälde länsstyrelsen i Jönköpings län till riksräkenskapsverket, att i kronoräkenskaperna för Jönköpings stad förefunnos balans å 86,270 kronor 54 öre, därav 86,145 kronor 54 öre avsåge kronoutskylder och 125 kronor böter. Tillika meddelade länsstyrelsen, att balansen till allra största delen uppstått genom förskingring av Cedergren. Sedan Cedergren blivit försatt i konkurs, hade för kronans räkning bevakning skett i konkursen för de belopp, vilka han dömts utbetala till kronan, men kronan hade erhållit utdelning med endast 2,688 kronor 79 öre, vilket belopp inbetalats till länsstyrelsen. Hos länsstyrelsen funnes jämväl inestående belopp om sammanlagt 2,562 kronor 14 öre, vilka tillkommit Cedergren men som icke till honom utbetalats.

Efter det riksräkenskapsverket i skrivelse den 23 september 1926 hos länsstyrelsen anhållit, att länsstyrelsen ville hos magistraten införskaffa uppgift angående vilka åtgärder magistraten vidtagit för balansens ersättande, sedan det visat sig, att Cedergren icke kunnat ersätta densamma, ävensom om tidpunkten, då det kunde beräknas, att balansen bleve gottgjord statsverket, förklarade magistraten i skrivelse den 6 december 1926 till länsstyrelsen, jämte det magistraten bestred, att magistraten vore ersättningsskyldig för den kvarstående balansen, att magistraten icke funne sig vare sig behörig eller i stånd att vidtaga några åtgärder för balansens ersättande, i följd varav magistraten ej heller vore i tillfälle att yttra sig om den tidpunkt, då det kunde beräknas, att balansen kunde bliva gottgjord statsverket.

Sedan riksräkenskapsverket med skrivelse den 22 april 1927 till justitiekanslersämbetet överlämnat handlingarna i ärendet för den åtgärd, vartill ämbetet funne skäl, anförde ämbetet i skrivelse den 27 oktober 1927 till advokatfiskalsämbetet vid Göta hovrätt:

Magistraten hade försummat sina skyldigheter enligt uppbördsförfattningarna, särskilt med avseende å kontrollen över Cedergrens medelsförvaltning. Härigenom hade magistratens ledamöter enligt justitiekanslersämbetets uppfattning gjort sig skyldiga till tjänstefel. Justitiekanslersämbetet uppdroge därför åt advokatfiskalsämbetet att vid hovrätten anhängiggöra och utföra åtal för försummelsen, i den mån ansvar icke redan förfallit på grund av preskription. Åtalet borde riktas mot Dahlbäck, Ekdahl och Wirgin, vilka i slutet av år 1922 och under år 1923 intill utgången av april tjänstgjort såsom ledamöter av magistraten, och borde ansvar yrkas enligt 25 kap. 17 § strafflagen. Därjämte uppdroge justitiekanslersämbetet åt advokatfiskalsämbetet att i åtalet yrka, att magistratens nämnda ledamöter, som jämväl varit i tjänst vid balansens upptäckande, måtte solidariskt förpliktas till kronan utgiva den enligt länsstyrelsens skrivelse av den 25 juni 1926 återstående bristens belopp 81,019 kronor 61 öre eller den del därav, som hovrätten kunde finna lagligt, jämte ränta efter 6 procent enligt § 32 i uppbördsreglementet och § 17 i förordningen angående indrivning och redovisning av böter. Såsom grund för ersättningsyrkandet skulle advokatfiskalsämbetet hava att i första hand åberopa bestämmelserna i § 30 mom. 2 i uppbördsreglementet och § 6 mom. 1 i förordningen angående indrivning och redovisning av böter rörande magistrats uppbördsansvar. Advokatfiskalsämbetet borde emellertid göra gällande, att vid sidan om detta stränga redogörareansvar föreläge en annan grund till ersättningsskyldighet. Såsom framhållits, hade magistraten eftersatt sina skyldigheter enligt uppbördsförfattningarna ej minst i vad anginge densamma åliggande kontroll. Handlingarna i målet mot Cedergren gäve vid handen, att magistratens försummelse möjliggjort eller åtminstone underlättat Cedergrens förskingringar. Vid sådant förhållande torde magistratsledamöterna vara ersättningsskyldiga enligt allmänna rättsregler.

I ett sedermera till hovrätten ingivet memorial, som delgavs Dahlbäck, Ekdahl och Wirgin den 18 november 1927, yrkade advokatfiskalsämbetet, under åberopande av vad justitiekanslersämbetet andragit, dels att Dahlbäck, Ekdahl och Wirgin måtte för den försummelse, magistraten genom sin av justitiekanslersämbetet omförmälda underlåtenhet låtit komma sig till last, i den mån ansvar icke på grund av preskription förfallit, av hovrätten dömas till ansvar jämlikt 25 kap. 17 § strafflagen, dels ock att Dahlbäck och hans medparter måtte förpliktas att solidariskt till kronan utgiva 81,019 kronor 61 öre eller den del därav, som hovrätten funne lagligt, eller, därest ersättningsskyldigheten grundades allenast å allmänna rättsregler, de belopp som å Dahlbäck och hans medparter belöpte efter en med hänsyn till deras tjänstetid gjord fördelning. Tillika fordrade advokatfiskalsämbetet ränta.

Utslag i målet meddelades av hovrätten den 31 juli 1930. Hovrätten fann ådagalagt, att då Cedergren med utgången av april månad 1923 upphörde att tjänstgöra som kronouppbörds-kassör i Jönköping, balans förelegat beträffande i kronoräkenskaperna för staden debiterade kronoutskylder och böter till sammanlagt belopp av 84,943 kronor 64 öre. På anförda skäl dömde hovrätten Ekdahl jämlikt 25 kap. 17 § strafflagen, för det han under tid, då han på för-

ordnande uppehållit borgmästarämbetet i staden, eftersatt honom åliggande skyldighet att öva tillsyn över Cedergrens medelsförvaltning, att till kronan böta 200 kronor. Däremot ogillade hovrätten den mot Dahlbäck och Wirgin förda ansvarstalan. Advokatfiskalsämbetets ersättningstalan ogillades, i vad den grundats därå, att Dahlbäck och medparter skulle hava låtit försummelse i tjänsten komma sig till last. Ersättningstalan, i vad den grundats å magistratens redogörareansvar, bifölls såtillvida, att Ekdahl, Dahlbäck och Wirgin förpliktades att var för sig till kronan utgiva, Ekdahl 2,437 kronor 84 öre, Dahlbäck 1,913 kronor 94 öre samt Wirgin 1,807 kronor 27 öre, allt jämte ränta efter 6 procent enligt av hovrätten närmare angivna grunder. Såsom skäl för sitt ogillande av den å magistratens redogörareansvar grundade ersättningstalan i övrigt anförde hovrätten beträffande utskylder om sammanlagt 62,611 kronor 34 öre, att dessa icke influat till Cedergren i sådan ordning, att Dahlbäck och medparter blivit på grund av sitt redogörareansvar ersättningsskyldiga för de förskingrade medlen, samt beträffande övervägande delen av återstående utskylder och böter, att det icke med ledning av den i målet förbragta utredningen kunde avgöras, huruvida för Dahlbäck eller medparter uppstått ersättningsskyldighet för vad Cedergren härutinnan förskingrat.

I hovrättens utslag sökte såväl justitiekanslersämbetet som Dahlbäck, Ekdahl och Wirgin ändring.

Kungl. Maj:t meddelade utslag i målet den 19 oktober 1932. Angående balansen i kronoräkenskaperna gillade Kungl. Maj:t hovrättens utslag. Kungl. Maj:t fastställde det slut, vartill hovrätten kommit dels i fråga om ansvarstalan, dels beträffande ersättningstalan, i vad den grundats därå, att av Dahlbäck och medparter eftersatt dem åliggande kontrollskyldighet. Såsom skäl för beslutet att ogilla nämnda ersättningstalan, såvitt den riktats mot Ekdahl, anförde Kungl. Maj:t, att den genom Cedergrens förskingringar uppkomna balansen till största delen redan förelåg, när Ekdahl den 22 april 1922 förordnades till borgmästare, samt att, även om Ekdahl efter nämnda tid skulle hava börjat ägna Cedergren behörigt inseende, det i allt fall icke syntes böra antagas, att till följd därav genom tidigare upptäckt av dennes förskingringar eller eljest uppkomsten av återstående del av balansen skolat förhindras. I fråga om ersättningstalan mot Dahlbäck och medparter på grund av deras redogörareansvar prövade Kungl. Maj:t lagligt på det sätt ändra hovrättens utslag, att Ekdahl, Dahlbäck och Wirgin förpliktades att till kronan utgiva, utöver vad hovrätten utdömt, Ekdahl 122 kronor 70 öre samt vardera av Dahlbäck och Wirgin 57 kronor 2 öre, allt med ränta efter 6 procent enligt av Kungl. Maj:t närmare angivna grunder.

I skrivelse i december 1932 hava Dahlbäck, Ekdahl och Wirgin — med förmålan att de, i avräkning å de genom Kungl. Maj:ts utslag utdömda kapitalbeloppen, den 1 i nämnda månad till kronan inlevererat 5,000 kronor, utgörande å garantiförsäkring för bristande redovisning av Cedergren utfallet belopp — hemställt, att Kungl. Maj:t måtte genom proposition till riksdagen utverka befrielse för dem från skyldighet att till kronan utgiva återstående

kapitalbelopp, tillhoppa 1,395 kronor 79 öre, ävensom de räntebelopp, de genom Kungl. Maj:ts utslag förpliktats att utgiva.

Enligt skrivelsen åtföljande kvitton i avskrift hava av det inlevererade beloppet 1,541 kronor 10 öre gottskrivits Dahlbäck, 2,001 kronor 25 öre Ekdahl och 1,457 kronor 65 öre Wirgin.

Till stöd för sin anhållan om befrielse från den ådömda ersättningsskyldigheten hava Dahlbäck, Ekdahl och Wirgin åberopat tidigare likartade fall. I fråga om skyldigheten att utgiva ränta hava sökandena särskilt framhållit, att de utdömda räntebeloppen vore betydande; den 1 december 1932 skulle de hava uppgått för Ekdahl till 1,820 kronor 9 öre, för Dahlbäck till 1,256 kronor 86 öre och för Wirgin till 1,176 kronor 92 öre. Vidare hava sökandena anført, att kronans krav i detta hänseende enligt deras mening måste framstå såsom särskilt obilligt med hänsyn till den avsevärda tid, som förflutit från det räntorna börjat löpa — beträffande viss post redan från dag under år 1917 — och till dess kravet blivit slutligen fastställt.

De av sökandena åberopade fall, då riksdagen medgivit befrielse från ersättningsskyldighet, avse det ansvar, som före den 1 januari 1926 åvilade utmättningsman för bristande redovisning av ställföreträdare, även om den uppkomna bristen ej kunde tillskrivas utmättningsmannens egen försumlighet. Stadsfogde har sålunda beviljats ersättning för belopp, som av honom till statsverket erlagts för täckande av brist, vilken uppkommit genom underlydande uppborrdsmans förskingring av indrivna utskylder (proposition nr 217 och riksdagens skrivelse nr 192 år 1921 samt proposition nr 153 och riksdagens skrivelse nr 127 år 1922). Vidare har landsfiskal, i fall då honom underlydande fjärdingsman förskingrat indrivna medel, erhållit befrielse från att ersätta statsverket de förskingrade beloppen (proposition nr 168 och riksdagens skrivelse nr 146 år 1926 samt proposition nr 109 och riksdagens skrivelse nr 114 år 1931).

Över framställningen hava yttranden avgivits av statskontoret den 21 januari 1933, av justitiekanslersämbetet den 7 februari 1933 och av länsstyrelsen i Jönköpings län den 3 i sistnämnda månad.

Statskontoret har vid sitt utlåtande fogat ett sammandrag över de utskylder och böter om tillhoppa 6,395 kronor 79 öre, vilka Dahlbäck, Ekdahl och Wirgin genom Kungl. Maj:ts utslag förpliktats ersätta, försett med bevis av kronouppborrdskassören i Jönköping, att nämnda belopp av Dahlbäck, Ekdahl och Wirgin inbetalts med dels 5,000 kronor den 1 december 1932 och dels 1,395 kronor 79 öre den 19 januari 1933. I ärendet anför statskontoret:

Statskontoret ville erinra om att riksdagen tidigare i en del fall medgivit utbetalning av ersättning från anslaget till oförutsedda utgifter till landsfiskal för vad han nödgats utgiva i anledning av förskingring, som blivit begången av honom underlydande fjärdingsman. Det syntes statskontoret skäligt, att jämväl sökandena erhöle gottgörelse för vad de av egna medel nödgats utgiva till kronan i anledning av nu ifrågavarande förskingring.

Beträffande sökandenas framställning om befrielse från skyldigheten att å de utdömda ersättningsbeloppen erlagga ränta finge statskontoret framhålla, att i de fall, då ersättning jämlikt lagen den 10 juli 1899 utgått av statsmedel, ränta härå icke utbetalats. Med hänsyn till nämnda förhållande funne statskontoret rättvist och billigt, att sökandenas framställning härutinnan bifölles.

Statskontoret har hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva, *dels* att till sökandena finge från anslaget till oförutsedda utgifter utgå ersättning med tillhoppa 1,395 kronor 79 öre, *dels ock* att sökandena finge befrias från skyldigheten att till kronan utgiva ränta å de genom utslaget den 19 oktober 1932 ådömda ersättningsbeloppen.

Länsstyrelsen instämmer i vad statskontoret yttrat.

Justitiekanslersämbetet anför:

I det genom högsta domstolens utslag den 19 oktober 1932 avgjorda målet hade visserligen talan förts om ansvar för försummelse i fråga om kontrollen över kronouppbörds-kassören. Och Ekdahl hade även dömts till ansvar för det han i egenskap av tillförordnad borgmästare eftersatt honom åliggande tillsyn å uppbördsväsendet. Den ersättningsskyldighet, som i målet ålagts sökandena, grundade sig emellertid icke beträffande någon av dem på förfarande, som domstolen funnit vara av beskaffenhet att föranleda ansvar, utan på magistratsledamöternas jämlikt författningarna omedelbara ansvar för kronouppbörds-kassörens uppbörd.

Vid angivna förhållande och under åberopande av att tidigare i ett flertal fall, vilka i förevarande avseende syntes vara jämförliga med det nu ifrågasvarande, ersättningsskyldighet eftergivits, tillstyrkte ämbetet bifall till vad statskontoret hemställt i ärendet.

*Departements-
chefen.*

Såvitt angår Dahlbäck och Wirgin är jag ense med de i ärendet hörda myndigheterna och finner mig således böra förorda, att ersättning beredes dem för vad de av egna medel utgivit på grund av Kungl. Maj:ts ifrågakomna utslag ävensom att de befrias från dem i utslaget ålagd skyldighet att gälda ränta. Såsom förut nämnts har riksdagen i tidigare likartade fall medgivit befrielse från betalningsskyldighet eller beviljat ersättning av statsmedel för belopp, som utgivits till fullgörande av sådan betalningsskyldighet. Samma billighets-hänsyn, som varit avgörande i de tidigare fallen, torde även här göra sig gällande. Någon försummelse ligger ej heller enligt Kungl. Maj:ts utslag någon av Dahlbäck och Wirgin till last.

Vad beträffar Ekdahl synes däremot förhållandet vara ett annat. Visserligen grundar sig, såsom justitiekanslersämbetet framhållit, den Ekdahl ålagda ersättningsskyldigheten icke på förfarande, som funnits vara av beskaffenhet att föranleda ansvar, men då Ekdahl dömts till ansvar för det han eftersatt honom åliggande tillsyn över Cedergrens medelsförvaltning, torde de billighets-hänsyn, som kunna åberopas i fråga om Dahlbäck och Wirgin, icke i samma mån vara till finnandes beträffande Ekdahl. Jag anser mig därför icke kunna förorda, att Ekdahl beviljas ersättning för vad han av egna medel nödgats utgiva på grund av Kungl. Maj:ts utslag. Emellertid synes mig någon eftergift böra meddelas Ekdahl i fråga om hans skyldighet att gälda ränta. Det torde nämligen icke kunna förnekas, att den tid, som förflutit från det räntan började löpa och till dess kronans fordran å ränta genom Kungl. Maj:ts utslag blev slutligen fastställd, är anmärkningsvärt lång. Och det dröjsmål med anhängiggörandet av kronans ersättningsanspråk, som ägde rum efter det Cedergrens förskingringar blivit upptäckta, kan ej läggas Ekdahl till last. Med hänsyn härtill synes det skäligt, att Ekdahl befrias från att gälda ränta för tiden före den dag, då kronan får anses hava framställt sitt skadestands-

anspråk mot honom eller den 18 november 1927, å vilken dag advokatfiskals-
ämbetets memorial delgavs honom.

Beloppet av den ersättning av statsmedel, som enligt vad nu nämnts skulle
tillkomma Dahlbäck och Wirgin, synes mig för envar av dem böra bestämmas
till skillnaden mellan vad han enligt Kungl. Maj:ts utslag haft att i kapital
utgiva och vad enligt kvitto gottskrivits honom till följd av inlevereringen av
det å garantiförsäkringen utfallna beloppet å 5,000 kronor. Enligt denna
grund skulle ersättningen utgöra för Dahlbäck 429 kronor 86 öre och för Wirgin
406 kronor 64 öre.

På grund av vad sålunda anförts får jag hemställa, att Kungl. Maj:t ville
föreslå riksdagen medgiva,

dels att från det i riksstaten för budgetåret 1932/1933 upp-
förda extra förslagsanslaget till oförutsedda utgifter i allmänhet
må såsom ersättning för de belopp, Dahlbäck och Wirgin av egna
medel utgivit på grund av Kungl. Maj:ts förenämnda utslag, ut-
betalas till Dahlbäck 429 kronor 86 öre och till Wirgin 406 kronor
64 öre,

dels att Dahlbäck och Wirgin må befrias från skyldigheten att
gälda dem i utslaget ålagd ränta,

dels ock att Ekdahl må befrias från skyldighet att gälda så
stor del av den honom i utslaget ålagda räntan, som upplupit
under tiden före den 18 november 1927.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hem-
ställan lämnar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regen-
ten bifall samt förordnar, att proposition av den lydelse
bilaga vid detta protokoll utvisar skall avlåtast till riks-
dagen.

Ur protokollet:

Åke Karlholm.